Het hangt alles saam. En is het nu zoo voor de deelen en stukken en leden van 't groot heelal, dan is het ook niet anders, en kan het niet anders zijn, *voor het geheel* als eenheid genomen. Voor dat geheel nu, voor alle dingen saam genomen, voor wat eerst in de Voleinding als de betooning der eeuwige harmonie zal schitteren, is evenzoo een instrument, hier de Middelaar geheeten, van God besteld, en dit centrale instrument die Middelaar van hemel en aarde, dat is de Christus die ten hemel voer, en, toen hij opvoer, het zelfzoo majestueus uitsprak: „Mij is nu gegeven alle macht in hemel en op aarde". Gaat 't nu in dat groot en machtig geheel alles door een tweeledige uiterst fijne bewerktuiging toe, de eéne in geestelijken zin en de andere in lichamelijken vorm, dan verstaan we het, dat de Christus ons en alle bezielde creatuur aangrijpt in onze *geestelijke* bewerktuiging, en van daar uit de invloeden ook op het uitwendige leven doet uitgaan. Doch van dat geestelijk inwerken gaat dan toch de uitwerking ook op het zienlijke door, en zoo blijft het steeds en onveranderlijk wat het van den Olijfberg af geweest is: De Christus als Koning ons naar de Voleinding toevoerende door zijn alomvattende heerschappij. Daarom is het deze en geen andere gedachte, die steeds weer op den Hemelvaartsdag de Christenheid bezielen moet.

Zij 't ook ditmaal zoo, ook onder ons.

Dr. A. K.

„Den nek en niet het aangezicht".

> Die tot een hout zeggen: Gij zijt mijn vader; en tot eenen steen: Gij hebt mij gegenereerd; want zij keeren Mij den nek toe, en niet het aangezicht; maar ten dage huns kwaads zeggen zij: Sta op en verlos ons.
> Jeremia 2 : 27.

Denk bij dit harde woord niet aan *'t hardnekkig zijn*. Zoo komt de nek in de Schrift ook wel voor, zie 't maar in Nehemia 9 : 16. waar staat: »Ze hebben nun nek verhard, en niet gehoord naar mijn geboden", en dan beteekent het, dat de stugge, stijve, stramme nek voor God niet buigen wil. Dan is er hoogmoed, trots en opstand tegen God in het geding.

Maar hier bij Jeremia doelt de sprake Gods op heel iets anders. Hier klaagt de Heere: »Zij keeren mij den nek toe, en niet het aangezicht, maar ten dage huns kwaads zullen ze zeggen: Sta op en help ons." Hier beteekent het toekeeren van den nek dus wat we gemeenlijk uitdrukken door te zeggen: Iemand den rug toekeeren, wat dan beduidt, u niet aan hem gelegen laten liggen, niet met hem rekenen, doen alsof hij er niet is, u niet om hem bekommeren, en u aanstellen als ging hij u niet aan.

De zondaar met den *harden* nek heeft wel waarlijk met God te doen, maar om tegen hem in te gaan, den strijd tegen hem op te nemen, en Gods eere te betwisten. Hij keert Gode wel waarlijk het aangezicht toe, en zulks met 't brutale oog, om, waar God wil dat hij den trotschen kop buigen zal, juist stroef en stijf den nek te verharden en met een duivelsche hoogmoedige inbeelding zijn God aan te staren.

Maar als de Heere klaagt: »Ze keeren mij den nek toe, en niet het aangezicht", is het zoo heel anders de zonde der Godvergetelheid die bestraft wordt. Dan beteekent dit: »den nek toekeeren" geheel 't zelfde als wat wij thans noemen: Iemand *den rug* toekeeren, of doen alsof hij er niet was. Leven buiten God om. 's Morgens opstaan en 's avonds u weer ter ruste leggen, zonder dat er ook maar één enkele zielsverheffing naar God van u uitging. Doen, letterlijk doen, alsof er geen God bestond.

Een harden nek tegen God Almachtig inzetten, en niet voor Hem willen buigen en bukken, is een duivelsche trek, maar die dan ook slechts een enkel maal voorkomt; maar den nek in plaats van het aangezicht naar God toekeeren, is de zonde der onaandoenlijkheid en der onverschilligheid, die, men mag welhaast zeggen, de overgroote meerderheid onder de kinderen der menschheid heeft aangegrepen. Niet, dat ze tegen God in opstand willen komen, niet dat ze Gods heiligen naam smaden willen, niet dat ze in een ijver der Goddeloosheid tegen God ontstoken zijn, maar ze leven buiten God om, ze denken niet aan God, ze bidden niet, en kennen geen zielsverheffing. Het laat hun bijna onverschillig of er wel waarlijk een God is, dan wel of die hooggeloofde God slechts een product is van vrome fantasie.

Alleen maar, zoo als de Heere er bij zegt: Ten dage huns kwaads, dan slaat dit alles op eens om, en dan roepen diezelfde gebedloozen tot den vergeten God: o, Heere sta op en help ons!

Juist zooals 't ook nu weer hier en daar te merken viel. Zoolang het vrede bleef, van geen Kerk en geen gebed meer weten willen. Toen God den rug, of gelijk het hier staat, den nek toekeeren. En nu tot dienzelfden God zijn toevlucht nemen om van Hem redding en uitkomst te begeeren.

Vraag u nu zelf, in uw gewone leven, af, wat u meer kwetst en wondt: zoo uw kind nu of dan tegen u in verzet komt, en zelfs tegen u opstaat, en den nek niet wil buigen, oftewel, dat uw eigen zoon of dochter, eenmaal uw huis uit, doen alsof ze u niet meer kennen, niet meer naar u omzien noch naar u vragen, en u feitelijk den nek, den rug toekeeren, en schier nooit meer het aangezicht. Het oogenblikkelijk verzet doet u pijn, maar dat onverschillig bij u voorbijgaan, martelt u. En zoo ook, als ge in het bewustzijn van uw God u indenkt, is het uiteraard veel grievender, zoo God ziet hoe iemand, week in week uit, opstaat en naar bed toe gaat, als kende hij God niet en als had hij niets met den levenden God van doen, dan dat hij een enkel maal onder demonische prikkeling den harden nek niet voor zijn God wil buigen.

Tegenover den Heere God is dit zelfs nog veel snijdender dan bij menschen onderling, omdat, al keeren wij Gode den rug, den nek toe, Gods alziend oog zich nooit één oogenblik van ons afwendt, en dus altoos ondergaat wat wij Hem aandoen. Als zelfs uw kind u vergeet, u den rug toekeert, kunt gij ten slotte zelf voor uw kind onverschillig worden, en daardoor minder lijden. Maar Gods oog verliest u nimmer uit zijn heiligen blik. Uw hart ligt van oogenblik tot oogenblik voor Hem geopend. En het is in feitelijken zin van oogenblik tot oogenblik, dat ge met uw koude onverschilligheid Gods liefde bezeert.

En waar nu zulk leven buiten God, zulk een niet denken aan God, zulk een met een afgewend gelaat God voorbij gaan, in onze dagen zoo hand over hand is toegenomen, dat van huis naast huis, in straten en in stegen, soms maanden en jaren voorbijgaan, zonder dat Gods Woord wordt opgeslagen, of er ook maar iemand voor Hem nederknielt, — daar is er tusschen God en onze samenleving als een muur opgetrokken, alsof God ons en wij God niet meer aangingen. Zelfs hindert 't dan ten slotte om nog aan God te denken. Er mag in zulk een kring niet eens meer over God gesproken worden. In o, zoo tal van gezinnen is de Naam des Heeren wezenlijke contrabande geworden. Zelfs het schijnsel van Gods Naam mag niet meer door de geopende luiken naar binnen vallen. De Godvergetenheid heeft in zoo nameloos veel gezinnen alle hooger en dieper leven verwilderd eerst en toen verwoest.

Met den nek, met den rug naar God toegekeerd, dan ziet men God niet meer, dan merkt men van God niets meer, en heeft zoo rust. Immers zich met het aangezicht naar zijn God toekeeren, heeft iets aangrijpends. Het kind dat iets ondeugends bedreef, en, als zijn moeder binnenkomt, met het aangezicht in haar aangezicht staart, bloost. En zoo is het niet bij het jonge kind alleen, maar even goed bij de ouderen. Als we weten, dat we iets verkeerd hebben gedaan, en iemand die over ons te zeggen heeft, ondervraagt ons daarover, daarbij met zijn oog in ons oog dringend, dan krijgen ook wij wat men noemt een kleur, en weten we niet hoe in schaamte ons aangezicht half af te wenden, om dat opdringen van het bloed in ons gelaat te stuiten.

En juist evenzoo staan we tegenover den Heere onzen God. Ook al is er geen sprake van een juist nu bedreven groote zonde, we staan tegenover onzen God nooit anders dan in onze zondige gestalte, en zoo dikwijls Gods oog ons beglnurt, en wij dat gevoelen door ook onzerzijds met het aangezicht God aan te zien, overkomt ook ons een gewaarwording van verootmoediging. Gods heiligheid doet bij haar klaarheid onze innerlijke krankheid zoo scherp uitkomen, dat we ons vanzelf klein gaan gevoelen, en de bede om genade ongedwongen uit 't diepst onzer ziel doen opkomen. Wie nu omgezet is in zijn hart wil dat. Wel krenkt het een oogenblik, maar op die krenking volgt zalig verzoeningsgevoel. En het is immers juist *de verootmoediging* die ons in 't kindschap Gods opheft en verrijkt.

Maar wie nog verre buiten het Kruis omdoolt, wil dat *niet*. Die krenking van zijn eigen Ikshoogheid stuit zulk een nog tegen de borst. Het diepe afdalen in den dalweg der verootmoediging boezemt hem weerzin in. Hij durft niet met zijn onheilig oog zijn God in het aangezicht zien. En daarom wendt hij zich om, en keert Gode zijn rug toe, om niet langer door het onderzoekend oog van zijn God outrust en neergeworpen te worden.

Als God op hem neerziet, en hij ziet tot God op, dan stuit blik op blik, en werpt hem in schuld ter neder. En nu van tweeen één. Nu moet de gang naar Golgotha volgen, om bij het Kruis neer te knielen en door verootmoediging zich in genade te verrijken. Of wel, verzet zich hier zijn nog ongebroken ik tegen, dan moet hij dien hem neerwerpenden blik van zijn God zoeken te ontkomen. En als dit laatste de droeve uitkomst moet wezen, dan keert hij den heiligen God den nek, of zooals wij zeggen, den rug toe.

En zoo sterven o, zoovelen straks onbekeerd en onberouwelijk weg, om na hun ontwaken dit aangezicht huns Gods niet langer te *kunnen* ontgaan, en 't dan in vernietigenden toorn te *moeten* ontmoeten.

Stemt ge dit nu toe, wacht u dan voor zelfbedrog.

Wie onder Gods kinderen mag meewandelen voor Gods heilig aangezicht, beelde zich nimmer in, dat zijn leven onveranderd steeds in heilige harmonie met zijn God voortschrijdt.

Dit weerspreekt de geestelijke ervaring van al wie Gods verborgen omgang kende.

Telkens is er ook in het vroomste leven tegenval.

Oogenblikken, dat men schier ongemerkt zijn God weer uit het oog verloor, en weer, zoo niet een vol etmaal, dan toch een halven dag doorleeft zonder ook maar aan zijn God te denken.

Dit nu is óók uw God voorbijgaan, met den nek, met den rug naar uw God toegekeerd, en afgewend met 't aangezicht.

o, Zie toch toe, dat ge dit te boven komt.

Voor den man der wereld zijn zulke afwijkingen van zijn God smadelijk, maar nog veel bitterder zijn ze voor wie er zich in beroemen mocht, dat hij mee opging onder 't heilig Halleluja met de kinderen Gods.

Dr. A. K.

Amsterdam, 7 Mei 1915.

Op de vergadering van de Hervormde broederschap verleden week te Utrecht gehouden, is de eerste slag geleverd over de »geest en hoofdzaak«-quaestie en de uitslag van dien slag is zeker niet onbevredigend geweest.

Klaar en duidelijk is in het licht gesteld, dat de strijd niet ging om een vaste formuleering van de belijdenis-vragen; en nog veel minder om het onveranderd behoud van de thans geldende belijdenisvragen, alsof deze onverbeterlijk zouden wezen; maar alleen om het *belijdend* karakter der Kerk. Het verzet van de modernen tegen deze belijdenisvragen gaat niet tegen de 2e en 3e vraag, maar tegen de *eerste*, waarin gevraagd wordt of men gelooft in *den Vader, den Zoon en den Heiligen Geest*. Het is een verzet tegen de belijdenis van de Heilige Drieeenheid. En waar deze belijdenis het fundament is, waarop heel de Christelijke Kerk rust, was het ondergraven en ondermijnen van dit fundament feitelijk een berooven van de Kerk niet alleen van haar Gereformeerd en Protestantsch, maar van haar Christelijk karakter. Een Kerk, die zelfs de belijdenis der Drieeenheid niet meer handhaven zou, zou op den naam van Christelijke Kerk geen aanspraak meer kunnen maken.

Nu is het zeker volkomen waar, dat de Hervormde Kerk de belijdenis van den Drieeenigen God nooit officieel heeft prijsgegeven. Nog altoos handhaaft de Hervormde Kerk officieel als haar belijdenisschriften de aloude Confessie der Gereformeerde Kerken, waarin die belijdenis niet alleen onomwonden wordt beleden, maar ook een iegelijk als ketter veroordeeld wordt, die van deze belijdenis afwijkt. En evenzeer dient het gewaardeerd, dat de Hervormde Kerk bij de aanneming van haar lidmaten nog altoos als eersten eisch vooropstelde, dat men moest betuigen te gelooven in God den Vader, den Zoon en den Heiligen Geest. Alleen, en ook te Utrecht is het rond en open uitgesproken, was dit alles niet veel meer dan een dubbelzinnig spel, om den geloovigen zand in de oogen te strooien, waar de Kerk tegelijk door de bijvoeging van het »geest en hoofdzaak" aan ieder predikant de vrijheid liet om deze vragen te formuleeren, zooals hem goed dacht. Wat een ijzeren grendel had moeten zijn om de deur der Kerk gesloten te houden voor allen, die in hun ongeloof zoover gingen van zelfs dit gronddogma der Christelijke Kerk te verwerpen, werd daardoor een elastieken draad, die zoover kan uitgerekt, dat practisch de toegang tot de Kerk voor ieder open stond, hoe weinig van ons algemeen en ongetwijfeld Christelijk geloof meer bij hem werd gevonden.

De strijd om het „geest en hoofdzaak" is daarom een strijd, die in den diepsten grond gaat om het behoud van het Christelijk karakter der Kerk. Het is de verdienste van de samenkomst te Utrecht gehouden, dat dit voor heel de kerk is uitgesproken en in het helderste licht is gesteld. Alle uitvluchten, waarmede men het eigenlijke karakter van dezen strijd zocht te bemantelen, smolten als sneeuw voor de zon weg. Niet het minst is dit te danken aan het uitnemend betoog van Dr. Slotemaker de Bruine. Waar er vreeze bestond, dat onder de suggestie van Dr. Bronsveld heel de ethische groep gemeene zaak zou maken met de modernen, om op de aanstaande Synode het »geest en hoofdzaak« te behouden, daar bleek nu, dat ook onder de ethische predikanten de meerderheid van dit leiderschap van Dr. Bronsveld toch niet gediend was. Niet Dr. Bronsveld, maar Dr. Slotemaker de Bruine was de man, van wien de bezielende kracht uitging.

Natuurlijk is hiermede nog niet gezegd, dat de aanstaande Synode het besluit van haar voorgangster handhaven zal. Daartoe hangt te veel af van de samenstelling dezer Synode en van de voorstellen, die uit den boezem der Kerk haar bereiken zullen. Maar de kans op overwinning is door de Utrechtsche vergadering ongetwijfeld gestegen. En daarin verblijden we ons van harte.

Valsche ireniek.

Onder de gronden, waarmede Dr. van der Flier zijn adres aan de Synode voor het behoud van het »geest en hoofdzaak« te Utrecht bepleitte, kwam ook het argument voor, dat vooral in de kritieke dagen die ons vaderland doorleefde, alle partijstrijd in de Kerk moest gestaakt worden. En waar het nu gebleken was, dat het voorstel om »het geest en hoofdzaak« te schrappen, de oorzaak was geworden van een twist, die heel de Kerk in beroering had gebracht, bezwoer hij de broederen om dezen twistappel uit het midden der Kerk weg te nemen. Dan werd weer alles pais en vree en kon men weer zingen: Ai ziet, hoe goed, hoe lieflijk is 't, als zonen van 't zelfde huis als broeders samenwonen.

Nu zullen we de vraag, of de vrede in de Kerk ooit mag gekocht worden tot den prijs van een verloochening van een heilig beginsel, maar rusten laten, omdat Dr. van der Flier voor dat heilig beginsel al zeer weinig toonde te voelen. Hoofdzaak is voor hem evenals voor Dr. Bronsveld, dat de vaderlandsche kerk niet scheuren zal, en aan deze schijn-eenheid der Kerk offert hij desnoods de handhaving van de belijdenis der Kerk op.

Maar wel dient de vraag onderzocht te worden, of dit voorstel der irenischen metterdaad den *vrede* op kerkelijk gebied herstellen zou?

Het antwoord op die vraag kan niet moeilijk wezen.

Zoolang de Hervormde Kerk bestaan heeft, is het in haar boezem strijd geweest. Een strijd, die daarom zulk een bitter en hatelijk karakter droeg, omdat het een strijd was tusschen groepen, die saamwonend in één Kerk elkaar de oppermacht betwisten.

Deze strijd zou terstond ophouden, wanneer de modernen, ethischen en confessioneelen uiteengingen en elk een eigen Kerk vormden.

Zoolang de Remonstranten in de Gereformeerde Kerk zich wilden handhaven, is heel de Kerk in rep en roer gebracht en liep het zelfs zoo hoog, dat burgeroorlog dreigde. Van het oogenblik af, dat de Dordtsche Synode uitspraak deed en de Remonstranten buiten de Kerk een eigen genootschap vormden, keerde de rust en vrede weer.

Niet de Regenten, die in de volkskerk alles wilden bijeenhouden en resoluties uitvaardigden tot »conservatie van de rust en vrede der Kerk«, hebben den vrede gehandhaafd. Integendeel, juist zij hebben den bittersten strijd in de Kerk ontketend. En de vrede is eerst gekomen, toen wat niet saamhoorde, uiteenging.

En 't zelfde geldt evenzeer van de Roomschen en Protestantschen. Voeg beide in één Kerk saam, dwing ze om in één kerkverband te leven, en ge zoudt een religieoorlog zien ontbranden, die voor heel 't vaderland ten verderve zou zijn. Nu ze daarentegen beide in afzonderlijke Kerken naast elkander leven, is juist daardoor de burgervrede mogelijk en kunnen ze over en weer bij alle verschil van inzicht elkaar zelfs waardeeren.

Indien deze les der historie meer te harte werd genomen, zou, wie waarlijk den vrede liefheeft, geen oogenblik behoeven te aarzelen, welken raad hij zou te geven hebben.

Het zou deze raad wezen: verbreekt de valsche eenheid van uw kerk, die de oorzaak is van alle ellende en strijd. Deelt de goederen en gaat na minnelijke schikking uit elkander. Laat elke groep zich kerkelijk zelfstandig organiseeren. En de vrede, dien gij zoekt, komt van zelf.

Juist het omgekeerde van wat Dr. Van der Flier aanried. Valsche ireniek brengt nooit vrede, maar is altoos de oorzaak van den bittersten strijd.

De Geschiedenis der Nederduitsch-Gereformeerde Kerken in Zuid-Afrika.

Nadat Dr. Eekhof ons een geschiedenis had gegeven van de Gereformeerde Kerk in Noord-Amerika, komt thans Ds. Spoelstra ons de geschiedenis beschrijven van de Gereformeerde Kerk in Zuid-Afrika.

Zooals men zich herinneren zal, heeft Ds. Spoelstra, die jaren lang in Zuid-Afrika vertoefde, reeds in 1907 in twee lijvige deelen »bouwstoffen" uitgegeven voor de geschiedenis der Nederduitsch-Gereformeerde Kerken in Zuid-Afrika, waarin hij de vrucht van veel archiefstudie publiek maakte. Hoe belangrijk echter deze uitgave voor den historievorscher was, toch was daarmede slechts, het fundament gelegd voor het eigenlijke gebouw. Het verblijdt ons daarom, dat Ds. Spoelstra, die door ernstige krankheid een tijd lang verhinderd werd zijn arbeid voort te zetten, nu in zooverre hersteld is, dat hij het wagen durft de hand opnieuw aan den ploeg te slaan en zelf ons een geschiedenis van de Zuid-Afrikaansche Kerk leveren wil, die onder den titel van: Wonderwerken in het land van Cham (Psalm 105 : 27*b*) in drie deelen bij den bekenden uitgever J. H. Kok te Kampen het licht zal zien. Elk deel kost bij inteekening *f* 7.20. Het derde deel, dat het eerst het licht zal zien, behandelt de stichting en uitbreiding der Gereformeerde Kerk buiten de limieten van de Kaapkolonie.

Natuurlijk kan over de waarde van dit werk eerst een oordeel worden geveld, wanneer het in druk verschenen is. Maar hetgeen Ds. Spoelstra vroeger presteerde bij de uitgaven der Bouwstoffen, geeft wel grond om te verwachten, dat hij goed en degelijk werk zal leveren. Gaarne willen we daarom dit werk nu reeds aanbevelen. Veel meer dan Noord-Amerika, waar de Hollandsche kolonie al spoedig in Engelsche handen over ging en waar de Gereformeerde Kerk daardoor haar band met de Gereformeerde Kerk in Nederland verloor, heeft voor ons beteekenis de geschiedenis van de Gereformeerde Kerk in Zuid-Afrika. Het Nederlandsche karakter bleef hier veel zuiverder bewaard en ging, zelfs nadat Engeland ook deze kolonie ons ontnam, niet in den Engelschen geest op. En waar de band des bloeds en van het geloof ons nog altoos zoo nauw met onze broeders in Zuid-Afrika verbindt, daar kan een geschiedverhaal van de Kerk in Zuid-Afrika niet anders dan onze belangstelling wekken, vooral omdat de politieke geschiedenis van Zuid-Afrika veel beter bij ons bekend is dan de geschiedenis der Kerk. Zeker is de taak, die Ds. Spoelstra op zich heeft genomen, niet gemakkelijk. Vooral de latere geschiedenis, die zich beweegt om den strijd in den boezem der Gereformeerde Kerk in Zuid-Afrika en haar splitsing in drie Kerken, voert op een terrein vol voetangels en klemmen, waar groote voorzichtigheid en onpartijdigheid noodig zal wezen. Laat ons de hoop uitspreken, dat het Ds. Spoelstra gelukken zal een warm bezield en toch zuiver objectief beeld van deze geschiedenis te geven.

Marken.

De collecte, die jl. Zondag op Marken voor het Tekort van de Vrije Universiteit gehouden werd, bracht *f* 46.81½ op. Onze goede broeders in Marken waren zelf door dit resultaat niet weinig verrast, want ze herinnerden zich niet, dat een extra-collecte nog ooit zulk een hoog bedrag op hun arm eiland had opgebracht. En waar de oorlogsellende op onze visschersbevolking veel zwaarder drukt dan op onze landbouwers, getuigde deze bijzondere collecte wel, hoe warm het hart onzer Markers voor de Vrije Universiteit klopt.

„Overgaan tot een anderen staat des levens".

V.

Van een recht of bevoegdheid, die iemand die predikant geweest is, bezitten zou, om nu zijn leven lang het Woord en de Sacramenten te bedienen, ook al zou hij zijn dienst nederleggen, kan derhalve, althans zoolang men op Gereformeerd standpunt staat, geen sprake wezen. Het »eens predikant, altoos predikant«, is niet gereformeerd, maar Roomsch en kan daarom niet ernstig genoeg worden bestreden. De bevoegdheid om het Woord en de Sacramenten te bedienen, wordt door de Kerk alleen aan iemand geschonken, wanneer hij wettig tot het ambt geroepen is door een bepaalde gemeente en door de classis is geëxamineerd; en wanneer hij van dit ambt voor goed afstand doet, omdat hij tot een anderen staat des levens wil overgaan, dan is regel, dat met het ambt ook deze bevoegdheid ophoudt.

Zelfs geldt dit niet alleen van de bevoegdheid om het Woord en de Sacramenten te bedienen, die bij zijn inzetting in het ambt hem geschonken wordt, maar evenzeer van de bevoegdheid, die vóór deze roeping tot het ambt hem geschonken werd als proponent, om een stichtelijk woord te spreken voor de gemeente. Wat men toch wel beweerd heeft, dat een predikant door zijn ambt neer te leggen, wel de bevoegdheid zou verliezen om het Woord en de Sacramenten te bedienen, maar dat hij dan nog altoos als »proponent" zou kunnen optreden om een stichtelijk woord te spreken, houdt geen steek. Met evenveel recht zou men kunnen beweren, dat iemand, wiens huwelijk door echtscheiding ontbonden was, dan wel niet langer de rechten van een echtgenoot zou kunnen uitoefenen, maar toch terug zou keeren tot den staat van het engagement met zijn gescheiden vrouw en de rechten daaraan verbonden nog zou bezitten. Ieder voelt, dat dit een dwaasheid zou wezen, want een engagement is niet een zelfstandige staat, maar een voorloopige verbintenis om tot een huwelijk te komen en zoodra het huwelijk gesloten is, houdt het engagement op. En precies zoo is het hier. Het proponentschap is niet een zelfstandige dienst in de Kerk, maar is de bevoegdheid aan een candidaat in de Theologie geschonken, om een stichtelijk woord te spreken, ten einde aldus voor zijn ambt zich beter voor te bereiden, zijn gaven aan de gemeente te laten hooren en daardoor tot een beroep te komen. Zoodra echter dit beroep verkregen en aangenomen is, houdt daarmede vanzelf het proponentschap op, en wanneer een predikant later zijn dienst voor goed neerlegt, keert hij dus niet terug tot den staat van proponent, maar wordt hij een *gewoon gemeentelid*. Natuurlijk kan hij dan als zoodanig zich tot de classis wenden met het verzoek om hem opnieuw de bevoegdheid te geven voor de gemeente te mogen optreden om een stichtelijk woord te spreken, maar ook wanneer de classis hem eventueel die bevoegdheid verleenen zou, zou hij daardoor nog geen *proponent* worden, want het proponentschap sluit in zich de *beroepbaarstelling*, waarvan in zulk een geval natuurlijk geen sprake zou kunnen wezen, maar hij zou worden wat men gewoonlijk noemt een *oefenaar*. Of het wenschelijk zou zijn, dat de classis zulk een verzoek inwilligde, laten we in het midden, maar kerkrechtelijk zou dit de eenig juiste weg zijn.

Hieruit volgt echter niet — men vergunne ons ook dit geval te behandelen, omdat het publiek in de pers in verband met deze quaestie is besproken — dat dus iemand, die praeparatoir geëxamineerd is, doch daarna geen predikant werd, maar Hoogleeraar in de Theologie, dientengevolge de hem als proponent verleende bevoegdheid om een stichtelijk woord te spreken, verliezen zou. Dit zou wel het geval wezen, wanneer een proponent van studie veranderde en na in de rechten of medicijnen gestudeerd te hebben, advokaat of doctor werd — iets wat Voetius daarom ook zeer beslist als ongeoorloofd afkeurt — want een advocaat of doctor kan niet tegelijk predikant wezen, maar dit geldt niet voor een Hoogleeraar in de Theologie. Het professoraat in de Theologie toch sluit het predikantambt niet uit, want een professor in de Theologie kan tot predikant beroepen worden en blijft daarom, gelijk onze Kerkenorde het uitdrukt, »de beroeping der gemeenten onderworpen«. Oudtijds geschiedde het zelfs dikwijls, dat een professor in de Theologie tegelijk tot predikant in de Akademiestad, waar hij woonde, beroepen werd, en principieel is hiertegen geen het minste bezwaar. Voetius raadt het zelfs aan, omdat een professor daardoor niet verplicht wordt het predikambt prijs te geven. En ook afgedacht daarvan kan het voorkomen, en is het ook meermalen voorgekomen, dat een professor in de Theologie later beroepen werd in een of andere Kerk en dan het professoraat er aan gaf, om weer predikant te worden.

Dit bijzondere geval echter daargelaten, geldt als regel, dat een proponent of predikant, die tot een anderen staat des levens overgaat, de bevoegdheid verliest om te prediken of de Sacramenten te bedienen, of een stichtelijk woord te spreken. Onze Kerkenorde trekt deze lijn zelfs zoo sterk door, dat ze in Art. 15 bepaalt, dat wie zijn dienst voor een tijd onderlaat of in geenen vasten dienst is, ook niet hier of daar mag gaan prediken, behoudens wanneer hij daartoe uitdrukkelijk verlof heeft gekregen van de Classis of Synode. En indien dit geldt zelfs van een predikant, die maar een tijdlang zijn dienst onderlaat of geen vasten dienst heeft, dan geldt dit natuurlijk in nog veel sterkere mate voor een predikant, die zijn dienst geheel en voor goed neerlegt. Ook hem is het niet geoorloofd hier en daar te gaan prediken, gelijk onze Kerkenorde het uitdrukt, zonder dat de Classis bij het verleenen van het ontslag hiertoe consent heeft verleend, wat in zulk een geval dan geschiedt door zulk een predikant emeritus te verklaren. Alleen in dat geval heeft hij nog de bevoegdheid het Woord en de Sacramenten te bedienen. Want wel spreekt Art. 15 alleen van de bevoegdheid om te gaan *prediken*, en niet van de bevoegdheid om de sacramenten te bedienen, maar de bevoegdheid om het Woord te bedienen, sluit tegelijk de bevoegdheid in om de Sacramenten te bedienen. Het Sacrament is het zegel op het Woord en beide kunnen niet gescheiden worden. Het was dan ook stellig onjuist, toen een Classis onlangs aan een predikant die zijn dienst verliet, wèl de bevoegdheid schonk om te gaan prediken, maar niet om de Sacramenten te bedienen.

Voordat we ten slotte nagaan, in welke gevallen de Classis aan een predikant, die zijn dienst neerlegt, deze bevoegdheid verleenen kan, om het Woord en de Sacramenten te blijven bedienen, dient echter eerst de vraag te worden beantwoord, die zeker niet zoo gemakkelijk is, hoe het mo-

gelijk is, dat iemand, die buiten vasten dienst is, toch de bevoegdheid aan den dienst verbonden, behouden kan. Volgens het Gereformeerde Kerkrecht toch is het ambt altoos een ambt in een plaatselijke Kerk, en kan er daarom van een ambt los van een plaatselijke Kerk geen sprake wezen. Metterdaad is dit ook zoo bij het ambt van een ouderling en diaken, en zou het bij deze ambtsdragers dan ook ondenkbaar wezen, dat ze, na uit hun ambt ontslagen te zijn in de plaatselijke Kerk, toch de eere en naam van ouderling of diaken zouden behouden, en dientengevolge ook de bevoegdheid uit hun ambt voortvloeiende. Dat dit bij een predikant wel kan, ligt daaraan, dat zijn ambt een eigenaardig karakter heeft; vooreerst is het ambt van ouderling of diaken, althans in onze Kerken, slechts tijdelijk, terwijl het ambt van predikant iemand voor zijn leven geschonken wordt; en in de tweede plaats is het ambt van ouderling en diaken uitsluitend tot de plaatselijke kerk waar ze dienen beperkt, terwijl een predikant ambtelijke handelingen kan verrichten in een andere Kerk, want hij kan op uitnoodiging van den Kerkeraad aldaar het Woord en het Sacrament bedienen. Zeg nu, dat deze uitnoodiging van den Kerkeraad dan een tijdelijke roeping is en zulk een predikant daardoor voor dien eenen Zondag in den dienst dezer Kerk gesteld wordt, maar toch blijft het waar, dat zulk een tijdelijke roeping dan toch alleen mogelijk is, omdat de bevoegdheid, die de predikant bij de inzetting in zijn ambt ontving, om het Woord en de Sacramenten te bedienen, niet uitsluitend geldt voor de kerk, waaraan hij zich als dienaar verbond, maar evenzeer voor de kerken, die met deze kerk in verband leven. Vandaar dat een predikant deze bevoegdheid dan ook eerst ontvangt, nadat hij door de *Classis* geëxamineerd is geworden, en dat de Classis in gansch bijzondere gevallen deze bevoegdheid zelfs verleenen kan, zonder dat iemand bij een bepaalde Kerk beroepen is, bijv. wanneer hij wordt uitgezonden naar Kerken onder het kruis om de verstrooide gelooviger te verzamelen. Daarom is het ook mogelijk, dat een predikant, wanneer hij volgens Art. 11 der K. O. wordt losgemaakt van de Kerk, die hij diende, omdat zijn positie daar onhoudbaar was geworden, in welk geval hij ook »geen zekeren dienst heeft", of wanneer hij, gelijk Art. 14 D. K. O. aangeeft, om gewichtige redenen »een tijd lang zijn dienst onderlaat", bijv. om in het buitenland zijn studiën voort te zetten en tot doctor in de Theologie te promoveeren, daarom toch de eer en naam van predikant behoudt en dus ook de bevoegdheid om te prediken. Wel verklaart onze Kerkenorde uitdrukkelijk, dat zulke predikanten op non-activiteit, of wil men, buiten een vasten dienst, de beroeping der gemeenten onderworpen blijven, zoodat er van een voor goed neerleggen van hun ambt geen sprake is, maar in deze beide door de Kerkenorde met name genoemde gevallen blijven zulke personen toch predikant, ook al zijn ze niet aan den dienst van een bepaalde Kerk verbonden. En dat dit niet alleen mogelijk is bij een tijdelijken stilstand van hun dienst, maar ook wanneer ze voor goed hun dienst neerleggen, bewijst Art. 13, waar gesproken wordt van hen, die door ziekte, ouderdom of anderszins onbekwaam tot den dienst zijn geworden en daarom hun ambt moeten neerleggen. Ook zulke predikanten blijven de eere en naam van Dienaar des Woords behouden, waarin vanzelf ligt opgesloten, dat ze, voor zoover hun krachten dit nog toelaten, mogen prediken, wanneer een kerkeraad hen daartoe uitnoodigt. Een regel, die evenzeer gevolgd wordt bij gewichtige betrekkingen in den Staat en de Maatschappij, want ook een Minister, een Generaal, een Professor, die zijn ambt neerlegt, kan de naam, rang en eere aan het ambt verbonden, blijven behouden.

En evenzeer als de Kerk een predikant zijn naam en eere kan laten behouden, wanneer hij wegens ziekte of ouderdom zijn dienst voor goed verlaten moet, zoo kan de Kerk dit ook doen, wanneer een predikant zijn ambt neerlegt, omdat hij geroepen wordt tot een andere betrekking in den dienst des Heeren. Wat men toch wel beweerd heeft, dat onze Kerkenorde dit voorrecht alleen zou toekennen aan degenen, die ziek of te oud zijn geworden om hun ambt waar te nemen, is niet juist en strijdt ook met de practijk onzer Kerken, die wel degelijk ook in andere gevallen hun het emeritaat verleend hebben. Artikel 13 is niet *limitatief*, d. w. z. het verklaart niet, dat het alleen in dit geval *geoorloofd* is, maar het is *praescriptief*, d. w. z. het bepaalt, wat in dit geval geschieden *moet* en waarop de betrokken predikant als dan *recht* heeft. De zaak staat n.l. zoo, dat de Kerkenorde voor de andere gevallen, waarin zulk een ontslagaanvrage voorkomen kan, geen vasten regel geeft, omdat hier alles afhangt van de omstandigheden, van de oorzaken en motieven van het besluit tot verandering en van den aard der betrekking, die zulk een predikant aanvaarden wil. Alleen voor het geval, dat de ontslagaanvrage geschiedt wegens ziekte of ouderdom, geeft de Kerkenorde zulk een regel wel; dan moet zulk een Dienaar den naam en eere van Dienaar blijven behouden, en heeft de gemeente die hij diende, voor zijn onderhoud te zorgen. Maar natuurlijk volgt hieruit niet, dat de Classis in andere gevallen ditzelfde voorrecht, zij het dan ook zonder recht op pensioen, niet zou mogen verleenen. Onze Kerken hebben althans, in geval een predikant tot professor in de Theologie werd benoemd, nooit geaarzeld hem den naam en eere van predikant te laten behouden.

DR. H. H. K.

Voor Kootwijks scholen.

In hartelijken dank ontvangen: letter A. W., Kralingen, postwissel groot *f* 5. Dringend verzoeken wij onzen scholen te willen gedenken.

Ds. J. H. HOUTZAGERS, *voorzitter*.

Leestafel.

1. H. S. S. KUYPER. VAN OORLOG EN VREDE. Overdenkingen naar aanleiding van den grooten oorlog. D. A. Daamen — Den Haag.

Als 'n teer-klein, maar mooi-phosphoriseerend golfje op donkere zomeravond-zee is mij, in de deining onzer, nog maar steeds aanrollende, sombere oorlogslitteratuur dit van eeuwigheidslicht doortinteld geschriftje.

Van eeuwigheidslicht dat uit het Woord van God voor de schrijfster afstraalde op den wereldkrijg en waarin haar, aan dat Woord gebonden ziel dien krijg bezag.

En van het licht, dat er dûs voor haar over is opgegaan, flonkert het al in dit, haar uit de ziel geschreven boekje.

Haar ziel, in warm medevoelen, bij de waarneming van het ontzettend gebeuren, heftig ontroerd, heeft bij haar, door de Schrift beheerscht denken over dat gebeuren, weer evenwicht gekregen, en zóó schreef zij deze haar „overdenkingen naar aanleiding van den grooten oorlog".

Met het in-druk-vastleggen van haar dûs beheerschte denk-woorden stelt ze, naar zij zelf zegt, zich drieërlei als maaste doel.

En dat kan ik kortelijk dûs omschrijven.

Het inzicht in „het ontzettend feit van den huidigen oorlog" — ik zou haar willen zeggen: Schei toch eens uit met dat leelijke „*huidig*" — het inzicht, bij wie, als zij, erkennen het volstrekte gezag van de Schrift, zoo noodig, te verhelderen.

Maar ook bedoelt zij er mee en dat door barmhartigheids-gevoel gedrongen, èn de vrijzinnigen onder haar landgenooten of hen, die van de Schrift, als Gods openbaring over wereld en leven, los zijn èn die onder haar medechristenen, welke nog wel aan de Schrift, als zoodanig, gebonden zijn, doch voor wie die Schrift niet meer volstrekt gezag heeft, zoodat zij „Gods verklaring van wereld en leven slechts aannemen *voorzover* die met hûn inzicht strookt" — voor haar inzicht te winnen, haar inzicht bij te brengen.

Haar inzicht in het ontzettend feit, verkregen uit een, door de Schrift, met absolute autoriteit beheerscht denken en nadenken.

Reeds om dit naaste doel dat Mejuffrouw Kuyper er zich mee stelt, leze men onder ons dit haar, met zijn even 70 bladrijden van omvang wel kleine, maar van inhoud zoo rijke boekje.

En men leze het niet alleen, maar, uit barmhartigheidsdrang, verspreide men het tevens.

Dan, men leze en verspreide het óók om de verdere bedoeling, die zij er mee heeft; om wat èn zij èn haar uitgever er mee voor hebben.

Beiden toch zijn, naar de heer DAAMEN bericht op de achterzijde van het blad waarop hij den voorhandschen titel liet afdrukken, — overeengekomen, dat de winst, die de uitgave VAN OORLOG EN VREDE afwerpt, ten bate der ZENDING zal komen.

Ten bate der ZENDING, die „met het oog op den nood der tijden", ook dit voordeeltje zoo best kan gebruiken.

2. A. C. DUKER Theol. Doct. GISBERTUS VOETIUS. Registers. — Boekhandel en drukkerij voorheen E. J. Brill — 1915.

Met dit stuk dat de REGISTERS op het boek bevat, is DR. DUKER's werk over VOETIUS voltooid.

In deze monographie met haar tekst, bijlagen en aanteekeningen, is ons een werk geschonken dat al wat tot dusver over ônzen „doctor ecclesiae" geschreven is, verre achter zich laat.

Bij de bespreking van de elkaar opvolgende Afleveringen, die ik hier telkens gegeven heb, is door mij reeds gewezen op de hooge waarde van dit, op bronnen-studie gegronde en door strenge objectiviteit zich kenmerkende werk.

Den Haarlemschen doctor theologiae zij van harte gelukwenscht met de voltooiing van dezen magistralen arbeid en den dank gebracht niet alleen van allen, die belangstellen in onze vaderlandsche kerkgeschiedenis, hoe verschillend van richting op theologisch gebied ook, maar inzonderheid van ons, die VOETIUS geestverwanten zijn.

Bij het verrichten van zijn arbeid is, door velen in den lande, op DR. DUKER met sympathie, en op wat hij er van publiceerde, met steeds klimmende belangstelling toegezien.

In een aan de REGISTERS voorafgaand L. S. kon hij dan ook terecht schrijven van „het heim te beurt gevallen voorrecht, dat menigeen toonde in deze kerkhistorische studie metterdaad belang te stellen."

Aan dit L. S. gaat vooraf het, in deel III besproken portret van GISBERTUS VOETIUS, met onderschrift van A. M. VAN SCHURMAN. De Aflevering heeft op het einde het, in dat zelfde IIIe deel besproken, door VOETIUS voor ARNOLDUS CRAFT, in 1647 student te Utrecht, ingevulde Album-blad.

Tusschen dat portret en dit Album-blad de REGISTERS. De REGISTERS, zooals mij bij het naslaan bleek, met groote nauwkeurigheid samengesteld. Saamgesteld door, zooals uit het L. S. blijkt, den auteur en Ds. F. S. KNIPSCHEER te ZALT-BOMMEL.

Het zijn er VIER.

1. Register van personen en zaken.
2. Register van geschreven eerste-handsbronnen.
3. Register van gedrukte eerste-handsbronnen.
4. Register van tweede handsbronnen.

Het komt mij niet ondienstig voor, uit het L. S. hier ook nog het volgende over te nemen.

„Aan de bibliotheek der rijksuniversiteit te Leiden gaf ik", — zoo schrijft daar DR. DUKER, — „verschillende merkwaardige of zeldzame boeken, boekjes en pamfletten, door mij ten behoeve van „Gisbertus Voetius" gebruikt en daarin geciteerd, ten geschenke. Mogen ze, desverlangd, goede diensten bewijzen aan wie zich gedrongen voelt er kennis mee te maken."

Deze geschriften zijn in het DERDE register door de letter B(ibliotheek) L(eiden) aangeduid.

3. Ds. H. C. VAN DEN BRINK te DIEREN. DE HEIDELBERGSCHE CATECHISMUS met TEKSTEN uit de Heilige Schrift en VERWIJZINGEN naar de beide andere formulieren van eenigheid. Js. Bootsma 's Gravenhage.

In zijn „Maart 1915" gedateerd VOORBERICHT schrijft Ds. VAN DEN BRINK: „Daar het ideaal, dat ALLE catechisanten een Bijbel voor zich hebben en handig weten te gebruiken, zoodat het opzoeken van Schriftuurplaatsen niet te veel tijd rooft, mij in de praktijk onbereikbaar bleek, zijn enkele teksten afgedrukt, om ze te bespreken en van buiten te leeren."

Zoo'n catechismus met „uitgeschreven" teksten te geven, komt mij, al is het ook meer gedaan, nog niet overhaldig voor. De keuze, die V. D. E. uit de teksten deed, schijnt mij over het geheel goed. De bespreking door den catecheet en het van buiten leeren door de catechisanten aan AL deze teksten zal wel veel tijd kosten, maar toch, als aan de Schriftkennis ten goede komend, allerminst tijdverlies zijn.

Ook acht ik de verwijzing naar onze BELIJDENIS (door BEL) en naar onze DORDTSCHE LEERREGELS (door D. L.), als ten goede komend aan de kennis ook van deze Formulieren, zeer dienstig tot recht verstand onzer KERKLEER. Blijke het nu maar niet ook een in de praktijk onbereikbaar ideaal, dat ALLE catechisanten deze twee Formulieren voor zich hebben. Dan, hoe dit zij, v. D. BRINK's boekje is metterdaad een bruikbaar en aanbevelingswaardig hulpmiddel bij het catechetisch onderwijs.

4. Ik vernam, dat bij den Uitgever J. H. KOK te KAMPEN met enkele dagen verschijnen zal een door Ds. J. H. LANDWEHR, te ROTTERDAM, voor huis- en schoolgebruik bewerkte *Kerkgeschiedenis*, in twee deeltjes. Deze uitgave zal geen losse op zich zelf staande Tafereelen uit de Kerkgeschiedenis geven, maar bewerkt zijn als een aaneengesloten *Leesboek over de Geschiedenis der Kerk*. Deze twee deeltjes zullen versierd worden met verschillende portretten.

G.

Uit de Pers.

In de *Rotterdammer* werd onlangs een klacht geslaakt over het lange preeken, die wel behartiging verdient:

Terecht wordt bij gezond kerkelijk leven de eisch gesteld, — aldus de «Rotterdammer» — dat de samenkomst der Gemeente op den Zondag tweemaal wordt bijgewoond.

Maar niet mag ontkend worden, dat de voldoening aan dien eisch door de buitensporige lengte van den kerkdienst niet gemakkelijk wordt gemaakt.

Bij sommige predikanten schijnt de gedachte te leven, dat, als de twee volle uren niet ten naasten bij gehaald zijn, een bedenkelijk tekort moet worden geconstateerd.

Zelf maakten wij het nog voor korten tijd mee, hoe in eenteelfde kerkgebouw de bediening van het Woord zoolang gerekt werd, dat in den morgendienst die 10 uur begon, 10 minuten na twaalf de eerste kerkganger het gebouw verliet, en in den avonddienst van 6 uur, 12 minuten na achten.

Beide malen werd alleen het Woord bediend, en van Avondmaal of Doop was geen sprake.

In een stad als Amsterdam b. v. zijn er niet weinig trouwe kerkbezoekers, niet in de nabijheid van een kerkgebouw wonende, welke er op moeten rekenen, dat met een dubbelen kerkgang zes uur gemoeid zijn.

Deze toestand nu is waarlijk niet zonder bedenking.

Van het huiselijk leven, dat voor onderscheidenen slechts op den Zondag eenigermate tot zijn recht kan komen, blijft zoo bitter weinig over.

Bovendien wordt het geduld van waarlijk goede luisteraars op veel te zware proef gesteld.

Wie de hoorders overziet, bemerkt al ras, dat als de anderhalf uur bereikt zijn, de een na den anderen hoorder in aandacht gaat verflauwen en weg raakt.

Een enkele moge in bewondering leven voor den dominee, die zooveel uit een tekst weet te halen, en daar uren over kan preeken, de aanwakkering van die ongezonde stemming ligt zeker niet op den weg van de bedienaren des Woords.

Het is waar — het is grooter kunst om met weinige woorden veel te zeggen, dan met veel weinig.

Evenwel, wij achten onze Nederlandsche predikanten hoog en zien niet in, waarom zij niet evenals hun collega's in den vreemde in staat zouden wezen, bij goede voorbereiding en behoorlijke stofverdeeling een preek van zoodanigen omvang te houden, dat een kerkdiuur van anderhalf uur als maximum beschouwd werd.

Het stichtelijke van den kerkdienst, ja de opgewektheid van het gansche kerkelijk leven zou er ongetwijfeld bij winnen.

De Zeeuw, die dit artikel overnam, herinnert aan een brief, dien Calvijn aan zijn ouden vriend Farel schreef, die ook aan ditzelfde euvel mank ging. Calvijn schreef:

«Ik hoor, dat uwe buitengewoon lange predikaties velen reden tot morren geven. Gij hebt ons dikwijls verklaard er zelf een fout in te zien, die gij zoudt willen verbeteren. Nu vraag ik u echter, dat geen vijandelijk gefluister tot oproerig geschreeuw worde, en ik bezweer u: maak het liever met geweld wat korter, dan dat gij den satan gelegenheid geeft waarnaar hij uitziet. Gij weet ten eerste, dat wij ook den zwakken schuldenaars zijn (Rom. 1 : 14); niet, dat wij door al te veel toegeven hunne onwijsheid zouden vergrooten, maar wij moeten beproeven hen te trekken, doordat wij hun iets toegeven. Gij weet ook wel, dat gij met eigenzinnige prikkelbare menschen te doen hebt. Zeker kan hun misnoegen slechts uit grooten hoogmoed komen, maar daar ons de Heere den kansel laat bestijgen, niet om ons, maar om de gemeente te prediken, zoo moeten wij onze leering zóó inrichten, dat niet uit verveling verachting des Woords voorkomt. Ook het gebed moogt gij eerder lang maken, wanneer gij voor uzelven bidt, dan wanneer gij het in den naam der gansche gemeente uitspreekt. Want gij vergist u, wanneer gij denzelfden ijver, dien gij hebt, van allen verlangt. Dezen brief dicteer ik op mijn bed. Vaarwel, beste, voortreffelijke broeder. Groet alle vrienden. De Heere behoede u, leide u met Zijn Geest en zegene uw arbeid".

De *Rotterdammer* voegt hier aan, wel letwat ondeugend, toe:

Calvijn had recht van spreken, want leest men in de bundels predikaties, die van hem uitkwamen, dan treft hoe deze door zaakrijke beknoptheid uitmunten.

Toch blijkt wel dat we hier staan voor een oude kwaal.

Op genezing mag niettemin ten volle worden gehoopt — de innerlijke deugdelijkheid van de patiënten geeft recht tot blijmoedige verwachting.

Officieele Berichten.

Aan de Gereformeerde Kerken in Nederland

wordt door Deputaten voor de correspondentie met de Hooge Overheid bekend gemaakt, dat sinds de laatste opgave (*Bazuin* 30 Oct. 1914) op de lijst der Kerken voornoemd voor de eerste maal zijn geplaatst:

Onder No. 901 de Geref. Kerk te *Heerlen*, prov. Limburg, classis 's Hertogenbosch.
Onder No. 902 de Geref. Kerk te *Gorredijk*, prov. Friesland, classis Heerenveen.
Onder No. 903 de Geref. Kerk te *Hoogersmilde*, prov. Drente, classis Assen.
Onder No. 904 de Geref. Kerk te *Amersfoort*, prov. Utrecht, classis Amersfoort,

en dat daarop als ineengesmolten zijn geschrapt:

Onder No. 373 en 374 de Gereformeerde Kerken A en B te Amersfoort, en onder een ander nummer (zie boven) zijn herplaatst.

Namens Deputaten voornoemd,
H. BAVINCK.

Classe Barendrecht.

De Gereformeerde classe van Barendrecht heeft in hare vergadering van 5 Mei praeparatoir onderzocht den Eerw. Heer Joh. Dam, Theol. cand. van de Theol. School, woonachtig te Zuid-Beijerland en hem met algemeene stemmen beroepbaar gesteld voor de Gereformeerde Kerken in Nederland.

De actuarius
J. G. KUNST.

Barendrecht, 5 Mei 1915.

Kort verslag van de vergadering der Gereformeerde Kerken in de classis 's Bosch, gehouden Woensdag 21 April 1915, te 's Bosch.

1. De voorzitter verzoekt te zingen Ps. 84 : 3, leest voor Psalm 75, en gaat voor in gebed.
2. De credentiebrieven worden nagezien. Helenaveen is zonder kennisgeving afwezig, Helmond en Heusden zonden één afgevaardigde. Veen vaardigde een diaken mee af, aan wien keurstem verleend wordt.
3. In het Moderamen namen zitting: Ds. de Vries als praeses, Ds. Gerber als assessor, Ds. Both als scriba.
4. De praeses verwelkomt de Deputaten naar art. 49 K. O., die mede aanwezig zijn.
5. De Notulen worden gelezen en goedgekeurd.
6. Ds. Klumper van 's Gravenmoer, voorheen Chr. Geref. Pred. aldaar, staat naar den Dienst des Woords en der Sacramenten in de Geref. Kerken; en is ter vergadering. De stukken, hiertoe benoodigd, worden in orde bevonden. Het onderzoek in de Dogmatiek en de kerkregeering heeft plaats door de Dienaren Gerber en Both. De classis, het advies van Deputaten naar art. 49 K. O. gehoord, besluit tot toelating van Ds. Klumper, zoodat deze beroepbaar is in de Gereformeerde Kerken.
7. Ds. Gerber doet eenige mededeelingen over den Evangelisatie-arbeid. Heerlen kon een Dienaar des Woords beroepen. Helmond eveneens. In Roosendaal kon grond aangekocht worden.
8. Approbatie heeft plaats van het beroep van Ds. Pontier naar Heerlen.
9. Gerapporteerd wordt de institueering der kerk van Heerlen. De grens tusschen de kerken van Venlo en Heerlen wordt geregeld. Onder Venlo zal Noord-Limburg ressorteeren, onder Heerlen Zuid-Limburg tot en met Sittard. Het quotum voor Heerlen wordt vastgesteld.
10. Tot Deputaten naar de Particuliere Synode worden gekozen: De predikanten H. L. Both, T. Gerber, J. de Vries, als primi, en H. Dekker als secundus. De ouderlingen H. Both, W. Herstel; H. Schreuders als primi; en M. J. v. d. Beek, B. de Graaff en A. H. Hauser als secundi.
11. Als Deputaten voor den Evangelisatiearbeid zullen aan de Synode weer voorgesteld worden Ds. T. Gerber en oud. H. Both

Voor de vacaturebeurten in Helmond en Hellenaveen zal *f* 100 gevraagd worden uit de Prov. kas. Voor de kerk van Helmond zal *f* 100 gevraagd worden voor de beroeping van een Dienaar des Woords. Voor de kerk van 's Gravemoer zal *f* 100 gevraagd worden, eveneens voor beroeping. Inzake de combinatie met Zeeland voor de Zending zal aan de Synode om inlichtingen gevraagd worden.

Eindelijk zal verzocht worden of Ds. Both dit jaar de catechisatie te Helmond weer kan waarnemen.

12. Br. Schreuders brengt rapport uit van de kas der hulpbeh. kerk. Het batig saldo is in dit jaar met *f* 28.02 verminderd. De Deputaten voor hulpbehoevende kerken worden herbenoemd.
13. De vacaturebeurten worden geregeld. Helenaveen zal gediend worden door den Bosch, en Helmond door Venlo en Tilburg. Waar de classis Almkerk weer hulp toezel, zal Helmond nog gediend worden door Dussen, Heusden door Werkendam B, en Vrijhoeven en Sprang door Andel.
14. Het onderzoek naar art. 41 K. O. heeft plaats. Genderen vraagt en verkrijgt advies, om Ds. v. Rennes uit Dussen als waarn. consulent te vragen. Sprang zal officieel stappen doen om te komen tot combinatie met Vrijhoeven—Cappel inzake beroeping. Veen ontvangt advies in een tuchtzaak.
15. Na dankgebed van Ds. T. Gerber wordt de vergadering gesloten.

Op last der classis,
H. L. BOTH,
h. t. scriba.

Buitenland.

Frankrijk. Stemming in Frankrijk.

Bij den ontzaglijken oorlog die nog steeds woedt, stellen de lezers van *de Heraut* zeker het meeste belang in den invloed dien de reuzenworsteling der volken heeft op het godsdienstige leven. Van uit Frankrijk en Engeland vernemen wij daaromtrent niet zooveel als wij wel wenschen. Toch hooren wij het een en ander waaruit wij kunnen opmerken, dat de Heere voortgaat niet alleen Zijn stem te laten hooren in stormwind, aardbeving en vuur, maar ook in het suizen van een liefelijke koelte. Zoo schrijft een afgezant van de Engelsche »Open Air Mission« omtrent zijn verblijf in Frankrijk: »Ik ging verleden Maandag naar Spernay, ik meende de noodige papieren te bezitten. Ik wenschte mij naar Vitry en Bar-le-Duc te begeven, doch het was onmogelijk. Epernay is vol vluchtelingen uit Rheims, ik was blijde een hotel te vinden. Daar waren pelgrims en vreemdelingen samen, zelfs de hotelhouder was een vluchteling. Wij zaten in de keuken rondom het vuur, en ik hoorde hoe de menschen nauwelijks hun leven hadden kunnen redden; hoe zij voortdurend in angst waren voor hunne huizen en eigendommen; hoe de bevolking onder den grond leefde en zich schier niet meer bekommerde over het granaatvuur; hoe men sliep onder een voortdurend bombardement, zelfs wanneer er 500 granaten in één nacht vielen!

De Engelschman moest vertellen van zijn land en mededeelen, hoeveel Engelschen zich gereed maakten Frankrijk ter hulp te komen, Hoe lang zou de oorlog nog duren? Alleen de Almachtige kan er een eind aan maken, zoo betoogde de zendeling. Ofschoon de zonden der volken niet in de verschillende blauw- en geelboeken uitkwamen, toch waren allen van God afgeweken en gevallen in de handen van hem, die een menschenmoorder van den beginne genoemd is.

Hierop werd geantwoord: »Gij hebt gelijk, deze oorlog is een kastijding der volken. Maar welk is het onderscheid tusschen een Katholiek en een Protestant? Altijd dezelfde list, dien ook de Samaritaansche vrouw gebruikte (Joh. 4 : 20)! De zendeling ging er niet op in, maar legde den vrager uit, welk verschil er bestaat tusschen iemand die den Christus als Zijn Zaligmaker kent, en hem die zonder den Christus in de duisternis leeft. Zoo was het sluitingsuur geworden; voordat men scheidde, vroeg ieder der aanwezigen een Evangelie. Des Dinsdags vervoegde de zendeling zich bij de militaire overheid. De kommandant en de officieren namen Evangeliën aan. De burgerlijke overheid gaf daarbij verlof tot het verspreiden der Evangeliën. Het meest wendde hij zich tot het volk op de markt: »Is dit het einde van den oorlog?« vroeg iemand. »Het spreekt van iemand die een einde aan den krijg maken kan«. Met zekere ironie in de stem sprak een ander: »Daarmede kan men naar den hemel gaan.« »Ja, met Jezus Christus kunt gij een hemel op aarde hebben en den hemel in de toekomst daarenboven«, luidde het weerwoord. Het volk doet zich als lichtzinnig en ijdel kennen, maar als het gaat spotten, komt dit voort uit de verbittering van het diepe lijden waarin men gedompeld is. Satan zet de menschen aan om alles belachelijk te maken, maar het spotten wordt beantwoord met de waarheid in liefde te zeggen.

Het hoofd van den geneeskundigen dienst weigerde den zendeling een officieele vergunning te geven tot het bezoeken der hospitalen. Toch gelukte het hem, een tweetal ziekenhuizen binnen te komen. De Roomsche zusters volgden hem en namen hier en daar de verspreide Evangeliën weg; maar velen lieten dat niet toe; zij waren gesteld op hun geschenk. In hospitalen waar hij geen toegang vinden kon, wist hij mannen te vinden, die hunne kameraden, die daar verpleegd werden, een Evangelie wilden geven.

N.-Amerika. Verootmoediging en gebed voor vijftig jaar.

Meer dan vijftig jaren geleden woedde in de Vereenigde Staten van N.-Amerika een vreeselijke burgeroorlog. De oorzaak was, dat de noordelijke staten de slavernij wilden afgeschaft hebben, terwijl de zuidelijke staten zich beslist tegen die afschaffing verzetten. In het noorden had het Protestantisme, in het zuiden de Roomsche kerk de overhand, en dit droeg niet weinig bij om den strijd nog bitterder te maken. De legers van het noorden werden in het eerste stadium van den oorlog herhaaldelijk geslagen; zware belastingen moesten aan de burgerij opgelegd worden, en daarbij kwam dat aan de goede zaak, die de noordelijke staten voorstonden, menigmaal door verraad afbreuk gedaan werd. Het leger der noordelijken werd ontmoedigd; tweehonderd soldaten deserteerden elken dag.

In dezen nood riep het volk tot God; niet alleen in de binnenkamer, maar ook in de kerken werd de naam des Heeren om redding aangeroepen. Hier en daar hield men ook bijeenkomsten met het doel, de natie te brengen tot belijdenis van zonde en om het besef te verlevendigen, dat de regeering geroepen was tot het in praktijk brengen van de beginselen van Gods Woord in staatszaken.

Kennelijk heeft de Heere de gebeden die toen voor den troon zijner genade zijn uitgestort, verhoord. Door het lid van den senaat Harlan van Iowa werd in die vergadering op 2 Maart 1863 de volgende resolutie voorgesteld:

„Besloten, dat met ootmoedige erkentenis van de opperheerschappij en het rechtvaardig regiment van God Almachtig in het leven van menschen en van volkeren, en hartelijk geloovende dat geen volk, hoe groot ook in getal of bronnen, of hoe sterk zijne gunst, en terzelfder tijd betreurende de nationale zonden die Zijn rechtvaardig oordeel uitgelokt hebben, evenwel bemoedigd in dezen dag der ellende door de verzekering van Zijn Woord, Hem aan te roepen in den van Hem verordenden weg om hulpe, door Jezus Christus, verzoekt de Senaat der Ver. Staten hierbij den President, door zijne proclamatie een dag vastteStellen voor gebed en boete, al het volk verzoekende hunne gewone bezigheden te onderlaten om saam te komen en den dag waar te nemen in gemeenschap met den Heer der Heere, Hem smeekende om de plannen van de leiders te verlichten en te leiden, en te steunen de soldaten en matrozen in het vervullen van hun plicht, totdat de heerschende opstand zal zijn gebroken en de zegen des vredes in ons bloedend vaderland zal zijn weergekeerd."

De Senaat nam deze resolutie aan en president Lincoln vaardigde eene proclamatie uit om het volk tot verootmoediging en gebed te roepen, en de natie gaf aan deze roepstem gehoor. Kennelijk is toen het gebed verhoord. Stonewall Jackson, de pilaar van het zuiden, sneuvelde, Vicksburg viel en generaal Lee gaf zich over. Na een oorlog van vier jaar werd het vrede en de Vereenigde Staten kwamen daarna tot bloei gelijk nooit te voren. *The Presbyterian* haalt bovenstaande resolutie aan als een geval, waarin Christus door de overheid openlijk werd erkend als de eenige weg tot God den Vader. Wij kunnen in den weergaloos hachelijken tijd dien wij doorleven, niet anders wenschen, dan dat de overheden en volken zich voor het aangezicht des Heeren verootmoedigen, opdat Hij om Jezus' wil redding geve.

WINCKEL.

Voor Kinderen.

DE SPEELMAN.

XLII.

FEEST.

„Dat is een aardig spreekwoord" zei mevrouw, „bij ons in Brabant heb ik 't nooit gehoord.".

„Geen wonder mevrouw", antwoordde de speelman, „want het is geen spreekwoord, maar een woord uit den Bijbel en in het Roomsche Brabant lezen ze dien helaas niet. God geeft ons al Zijn gaven om niet. Licht dat wij dan iets er voor uitgeven, zonder er altijd wat voor terug te verlangen."

„Nu het zij zoo", sprak mijnheer, „maar toch hoop ik u nog eens te toonen, dat ik niet vergeet, wat ge voor ons deedt. Als ik weer eens stuur, zult ge toch zeker wel komen?"

Dat beloofde de bezoeker en na Louise nog even gezien te hebben, vertrok hij.

„Ik dacht toch niet" zei mevrouw, „dat zoo'n man te trotsch zou zijn om geld van ons aan te nemen. 't Is eigenlijk ongepast."

„Gij vergist u geloof ik", sprak haar man. „'t Is volstrekt geen hoogmoed die hem hierbij drijft, maar hij wil Gods gave zelf ook geven. Goed of niet, ik vind er iets moois in. Want al had hij tien Eeuwen gevraagd (26 gl.) hij zou ze gekregen hebben. Als de hoogmoed hem plaagde, zou hij toch zeker niet als speelman zijn brood verdienen, en zijn loon bij duiten en stuivers ophalen."

„Dat is zoo. Overigens is hij ook mij meegevallen. 't Is een fatsoenlijk man en heel godsdienstig, geloof ik."

„Zeker, en eerlijk gezegd mochten we daarin wel wat van hem overnemen. Hij gelooft vast dat het God is die het met onze Louise zoo heerlijk heeft geleid. Ik had daar nooit aan gedacht, maar begin het nu ook te gelooven. We hadden de beste hulp die te krijgen was